

Jegyzőkönyv

*Felvételett Kolozsvárt, 1935. június hó 15-én délelőtt 1/2 11 órai kezdettel,
az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak ezen jegyzőkönyvhöz csatolt névjegyzékben felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: Bartalis Ferenc, gr. Bethlen Bálint, Cziffra Kálmán, dr. Gyárfás Elemér, Hexner Béla, dr. Meskó Miklós, dr. Molnár Dénes, Purgly László, Sulyok István református püspök, Szabó Béni, dr. Szathmáry Lajos, dr. Szentkovits Aurél, Takácsy Miklós, dr. Thury Kálmán, Török Ferenc, Ugron István, dr. Veterány Viktor.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözli az intéző bizottság tagjait, és az ülést megnyitja. Felhívja a gyűlés tagjainak figyelmét arra, hogy a szervezeti szabályzat értelmében az intézőbizottság ülései zárt és bizalmas jellegűek, és az ülésről szóló tudósítást a nyilvánosság részére kizárólag az elnökség fogja kiadni.

1. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti jelentését, mely ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatoltatik.¹⁵⁹

Dr. Willer József, a parlamenti csoport főtitkára előterjeszti a jelentését.¹⁶⁰ Részletesen ismerteti az általános politikai és kisebbségi helyzetet. Beszámol a nyelvvizsgán elbukott és állásukból elbocsátott közalkalmazottak érdekében tett intézkedésekről, ismerteti a román nemzeti viseletnek a tanulóifjúságra kényszerítése ellen tett lépéseinket, úgyszintén beszámol a nyugdíjasok állampolgárságának igazolása ellen tett intervenciókról. Szóvá teszi a büntetőtvénycsok reformtervezetének azon sérelmes intézkedését, amely azáltal, hogy kimondja azt, hogy aki külföldön olyan valótlan híreket, vagy akár való híreket terjeszt azzal a célzattal,

hogy az állam tekintélyét aláássa, bűncselekményt követ el, a népszövetségi panaszjogot illuzórikussá teszi. Felhívja a figyelmet a közigazgatási törvénytervezet azon intézkedésére, melynek értelmében a tanácsok feloszlatandók, ha annak tagjai nem az állam hivatalos nyelvén folytatják tárgyalásaikat. Bejelenti, hogy a kisebbségi kérdés megoldása céljából a párt megbízásából pártközi értekezlet összehívására tett indítványt a parlamentben, melyet anélkül, hogy komoly megfontolás tárgyává tettek volna, részünkről elkövetett arroganciának és politikai pálfordulásnak minősítettek. Ilyen körülmények között a parlamenti akciótól a kisebbségi sérelmek orvoslása terén eredményt várni nem lehet, és a jövőben kisebbségi sérelmeink miatti panaszainkkal a Nemzetek Szövetségéhez kell fordulnunk. Ismerteti Vajda Sándor „*numerus valachicus*” mozgalmát,¹⁶¹ annak jelentőségét, vázolja a jelenlegi belpolitikai helyzetet, a kormánybukás lehetőségeit és az általános gazdasági helyzetet. Foglalkozik a Szeben megyei tagozatnak, a kisebbségi sérelmek tárgyában a központi pártelnökséghez intézett felterjesztésében foglalt indítványaival és előadja, hogy a miniszterelnököt és szakminisztereket több ízben felkerestük és hozzájuk memorandumot nyújtottunk be sérelmeink orvoslása végett. A tagozatnak azon indítványát, hogy sérelmeinket a nagyhatalmak elé tárjuk, elhibázott lépésnek és céltalannak tartaná, s végül a politikai passzivitás kimondását végzetes politikai ballépésnek minősíti.

Dr. Balogh Arthur jelentést tesz a Nemzetek Szövetsége védelmének igénybevételéről. Bejelenti, hogy jelenleg 7 népszövetségi panaszunk van beadva:

1. a felekezeti tanárok és tanítók nyelvvizsgálója ellen.¹⁶² Ezen panasz sikerrel járt, amennyiben a román kormány a nyelvvizsgák megtartására vonatkozó rendeletét visszavonta,

2. a zentelki kisbirtokosok ingatlanainak erőszakos elfoglalása miatt,¹⁶³

3. az iskolai névelmezés miatt egy újabb panaszt adtunk be,¹⁶⁴

4. a magyar postamesterek és az állami postánál alkalmazott magyar tisztviselők elbocsátása miatt,¹⁶⁵

5. a büntetőtörvénykönyv tervezete 215-ik cikke ellen,¹⁶⁶

6. a brassói magyar kaszinó elvétele miatt,¹⁶⁷

7. újabb petíció a csíki magánjavak ügyében.¹⁶⁸

Részletesen előadja a Népszövetség előtt kifejtett működését, és elismeréssel emlékezik meg dr. Pál Gábor önzetlen nagy munkájáról, mellyel működését támogatta. A továbbiakban részletesen ismerteti a népszövetségi eljárást.

Dr. Nagy Jenő elismeréssel emlékezik meg a központi pártelnökségnek, az elnöki tanácsnak és a parlamenti csoportnak munkásságáról, melyet a magyar kisebbség érdekében kifejtett. Ezért indítványozza, hogy az intéző bizottság az elnökségnek, elnöki tanácsnak és parlamenti csoportnak köszönetét fejezze ki és bizalmát nyilvánítja.

Dr. Fekete Andor indítványt terjeszt elő:

1. lista állítandó össze az alkalmas személyekről, kik a következő parlamenti választások alkalmával elsősorban jelölendők. Ezen lista összeállításánál külön

tekintettel kell lenni az ifjúságnak nagyobb érvényesülésére. A 10 év óta folytatott konzervatív rendszert meg kell szüntetni, és a névsort román nyelvet beszélő és egyébként alkalmas személyekkel kell kiegészíteni. A tagozatok ajánlásait csak másodrangú jelentőséggel lehet figyelembe venni, mert elsősorban azok juttatandók mandátumhoz, kik országos viszonylatban kell figyelembe jöjjenek.

2. A központi iroda tevékenységi köre kimélyítendő lenne olyan területre, melyen ezideig munkaerő hiányában nem dolgozott. Ezért indítványozza a központi pártirodában szakreferensi állások felállítását, hogy az aktuális kérdésekben azonnal intézkedések legyenek tehetőek. Így módjában van a központi irodának figyelemmel kísérni a magyarságot érdeklő törvényeket és rendeleteket, és azonnal intézkedést tehet az aktuális kérdésekben, és szakszerű tanácsokat adhat a hatósági visszaélések, valamint a törvénytelen vagy alkotmányellenes intézkedések megakadályozására. Kijelenti, hogy felszólalásának célja a pártvezetőség tekintélyének és súlyának emelése.

Dr. Kovács Árpád az állampolgársági kérdés fontosságára hívja fel az intézőbizottság figyelmét. Körülbelül 250 000 romániai magyar alattvalónak nincsen rendben a honossága, melynek kimondhatatlan hátrányai vannak az illetőkre nézve. Az állampolgársági ügy rendezésének kérdése véleménye szerint sürgősen a Nemzetek Szövetsége elé viendő. A romániai kisebbségek együttműködésének kérdését nagyon fontosnak tartja. Ezt minden áldozattal meg kell valósítani. A magyar társadalom intellektuális és gazdasági megszervezésére, valamint a magyar munkásságnak a pártéletbe való bevonására hívja fel a figyelmet. A Magyar Párt nem politikai párt, hanem egy nemzetnek a pártja, melynek a magyar munkásság egy erős oszlopon kell hogy legyen. Olyan pártéletet kell teremteni, hogy senki ne érezhesse azt, hogy ő csak közkatona, a másik feljebbvaló. A magyar nemzeti öntudat és érzés kell vezér legyen a pártban.

Dr. Soós István javasolja egy román nyelvű hetilap megindítását, mely a román közvéleményt lenne hivatva tájékoztatni kisebbségi életünkről. Kívánatosnak tartja, hogy a magyar kisebbség fanatikus ellenségei és uszítói ellen (Ghibu Onisifor¹⁶⁹ stb.) az ügyészséghez a büntetőtörvénykönyv 172. §-ába ütköző bűncselekmény miatt esetről-esetre feljelentést adjanak be az érdekeltek. A nyugdíjasok állampolgársági ügyében legsürgősebben kell interveniálni a minisztériumban, hogy részükre legalább 6 hónap halasztás engedélyeztessék az állampolgárság igazolására. A nyelvvizsga miatt elbocsátott tisztviselők elhelyezésére hívja fel a figyelmet.

Dr. Paretz Béla helyesli egy román nyelvű hetilap megindítását. Az egyházak tartózkodását a népszövetségi panaszokkal szemben azzal lehet magyarázni, hogy ma már minden egyes egyházközség csak a saját létét védi és félti. Elismeréssel van a központi pártelnökség, a parlamenti csoport és a nemzetközi fórumok előtt eljáró egyének működése iránt.

Dr. Kotzó Jenő Fekete Andornak a központi iroda működésének kiterjesztésére vonatkozó indítványát nem fogadja el, mert véleménye szerint az nem a központi

pártiroda, hanem a tagozati vezetőségek kell nyilvántartsák az előforduló sérelmes intézkedéseket, és csak az ő felterjesztésük alapján áll módjában a központi pártirodának intézkedéseket tenni. A képviselői lista előre való összeállítását sem tartja gyakorlatilag eredményesnek, mert a tagozatok mozzgatják meg a tömegeket, és így ők hivatottak elsősorban az országos szempontból fontos személyeken kívül a jelölések megejtésére. Ennek ellenkezője antidemokratikus volna. A 14%-os iskolai adó egyenlőtlen kiosztását teszi szóvá.¹⁷⁰ A kisebbségi pártok együttműködésének gondolatát gondos megfontolás tárgyává kell tenni annál is inkább, mert a Német Párttal szemben a múltban tanúsított megbízhatatlan politikai magatartása miatt nem viseltetik bizalommal. Általános együttműködés helyett alkalmi kollaborációkat tartana helyesnek.

Indítványozza, hogy készíttessék el a kisebbségi törvénytervezet, és petíció adassék be a Népszövetséghez a közigazgatási törvényjavaslat ellen.

Dr. Hexner Béla elismeréssel emlékezik a pártvezetőség és parlamenti csoport működéséről, és bizalmát fejezi ki további munkássága iránt. Politikai megszervezettségen kívül szükségesnek tartja a magyarság gazdasági megszervezését is. E célból javasolja a központi pártirodában egy gazdasági titkári állás szervezését.

Dr. Udvary József a pártszervezkedés fokozását javasolja, bejelenti a Szilágy megyei magyarság újjászervezésének megtörténtét. Kiemeli a faluakció fontosságát, mely a magyarság gazdasági megszervezése céljából is halaszthatatlanul szükséges.

Ügyvezető alelnök részletesen válaszol dr. Fekete Andor és dr. Soós István indítványaira. A központi pártiroda hiányait ő maga érzi legjobban, kétségtelen, hogy a dr. Fekete indítványában foglaltak megvalósítása a párt eminens érdeke volna, de csak nagy anyagi áldozattal valósítható meg, amelyre ma fedezet nincs. A párt munkájának minden irányú kimélyítése a tagozatoknál volna leginkább eszközölhető, a tagozatok adminisztrációja azonban sajnos nagyon sok kívánnivalót hagy maga után, hiszen a legegyszerűbb körlevélre is csak többszöri sürgetés után kap a központi elnökség választ, és akkor is legtöbbször hiányosak. A tagozati hozzájárulások pedig alig folynak be, és ebbeli kötelességét csak a két legkisebb tagozat teljesíti pontosan: Fogaras és Szeben vármegyei tagozatunk. Mindenesetre addig is, míg külön munkaerők beállításával megvalósítható lenne dr. Fekete indítványa, célszerű volna, ha pártunk lelkes tagjai jönnének segítségére a központi irodának.

Dr. Soós István azon indítványát, hogy egy román nyelvű lapot adjon ki a párt, csak helyeselni tudja, megvalósítása ennek a gondolatnak azonban anyagi fedezet hiányában kivihetetlen.

Elnök egyes felvetett kérdésekre ad választ. A munkássággal való együttműködés kérdésében arra utal, hogy a magyar munkásság is az országos szociáldemokrata pártban van megszervezve, ennek a pártnak magyar szakosztálya semmiféle politikai hatáskörrel nem rendelkezik, tehát egy ilyen együttműködés kérdésében nincsen, akivel tárgyalni lehetne. Legfeljebb arról lehetne szó, hogy a magyar

munkások egyénileg kapcsolódjanak a Magyar Párt életébe. A kisebbségek együttműködésének kérdésében tudomására hozza az intéző bizottságnak, hogy több ízben kíséreltük meg a romániai Német Párttal egy barátságosabb légkörnek a megteremtését, azonban, sajnos, sikertelenül. Elvileg az együttműködést nem elleneztek soha, de ennek az együttműködésnek feltételei reánk nézve ez idő szerint annyira hátrányosak, hogy nem találhattunk módot arra, hogy az együttműködést gyakorlatilag megvalósíthassuk. Dr. Fekete Andor indítványa megfontolás tárgyává teendő, azonban a központi pártiroda munkakörének és személyzetének kibővítése elsősorban anyagi kérdés, melynek realizálására a párt nem bír fedezettel. A képviselő- és szenátorjelöltek listájának előzetes összeállítása kérdésében azon nézetének ad kifejezést, hogy ha egy országos listára történne szavazás, akkor lehetne gyakorlati jelentősége az indítványnak. A jelenlegi választói törvény mellett az előterjesztett indítványt csak megfelelő korrektívumokkal lehet megvalósítani. A román nemzeti ruha viselésének kérdését teszi szóvá. Ez idő szerint ugyan még sporadikus jelenségnek mutatkozik, azonban szükségesnek tartja az intéző bizottsági tagok figyelmét felhívni, hogy felvilágosításokkal igyekezzenek meggyőzni az érdekelteket ezen rendelet törvényellenes és a magyar kisebbség önértékét mélyen sértő voltára, és ennek folytán a rendelettel szemben a lehetőséghez képest az ellenállásra hívja fel a figyelmet.

Elnök összefoglalása alapján

*intéző bizottság ügyvezető alelnök, a parlamenti csoport főtákarának, valamint dr. Balogh Arthur szenátornak jelentéseit tudomásul veszi, az indítványokat pedig megfontolás és intézkedéstétel végett az elnöki tanácshoz utalja.*¹⁷¹

Intézőbizottság Nagy Jenő indítványát egyhangúan elfogadja, és a központi pártelnökségnek, elnöki tanácsnak és parlamenti csoportnak köszönetét és bizalmát fejezi ki.

Elnök köszönetet mond az elhangzott bizalmi nyilatkozatokért úgy a központi pártvezetőség, mint a parlamenti csoport nevében, és hangsúlyozza, hogy ezen bizalmi nyilatkozatból nehéz nemzetvédelmi munkánk fokozásához újabb erőt merít.

2. *Ügyvezető alelnök* előterjesztést tesz a nagygyűlés idejének és helyének kitűzésére. Javaslatára szerint Brassó, Sepsiszentgyörgy és Temesvár jöhetnek szóba, mint a nagygyűlésnek helyei. Javasolja, hogy a nagygyűlés idejének kitűzését az intézőbizottság ruházza az elnöki tanácsra.

Br. Szentkereszthy Béla örömmel fogadja, ha az intézőbizottság úgy határoz, hogy a folyó évi nagygyűlést Sepsiszentgyörgyön tartja meg.

*Intézőbizottság elhatározza, hogy a nagygyűlés Sepsiszentgyörgyön fog megtartatni, s a gyűlés időpontjának kitűzését az elnöki tanácsra ruházza.*¹⁷²

3. *Dr. Kovács Árpád* indítványozza a szervezeti szabályzat 30. §-ának módosítását oly értelemben, hogy azon képviselők és szenátorok, akik az országgyűlés feloszlata és az új választások folytán mandátumukat elvesztették, a következő nagygyűlésig tovább is tagjai legyenek az intéző bizottságnak.

Intézőbizottság az indítványt az elnöki tanács elé utalja.¹⁷³

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést délután 3 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

Jelen vannak:¹⁷⁴

dr. gr. Bethlen György; dr. Inczedy Joksman Ödön; dr. Deák Gyula; Markovits Manó; dr. Hunléder F. Ákos; dr. Nagy Jenő; dr. Kovács Árpád; dr. Katzó Jenő; dr. Soós István; dr. Nánási János; dr. Laár Ferenc; Sándor József; dr. Ferenczy Géza; Figus Albert, Szatmár; dr. Balogh Arthur; dr. Bölöni Zoltán; dr. Paretz Béla; dr. Zágonyi István; dr. Pál Gábor; dr. Bernády György; Szurdoki Kres Kornél; dr. Fekete Andor; dr. Willer József; dr. Roth Hugó; dr. Udvary András; dr. Jodál Gábor; gr. Béldi Kálmán; dr. Vékás Lajos; dr. György Zsigmond; Gyallay Domokos; Drexler Béla; br. Szentkereszthy Béla; dr. Abrudbányai Ede; dr. Ferencz József; dr. Szász Ferenc; br. Josika János; gr. Bethlen László; dr. Gabányi Imre; dr. Sebesi János; Szele Márton; dr. Szász Pál; dr. Krenner Miklós; dr. Balázs András; Bokor Béla; Hexner Béla; dr. Kovács Károly.

Fasc. 1, fol. 275-280, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

Melléklet: Ügyvezető alelnök jelentése

Tisztelt Intézőbizottság!

Amidőn lehető rövidséggel igyekszem jelentésemet a pártközpont működéséről múlt év november közepétől mai napig terjedő időre megtenni, úgy érzem helytálló az a megállapításom, hogy nemzetkisebbségi sorsunk legelviselhetlenebb része erre az időre esik.

A nyelvvizsga miatt már elbocsátott magyar vasutasok fegyelmi ügyeinek eredménytelensége a postamesterek szolgálatból való elbocsátása, a magyar közalkalmazottak minden nyugellátás nélküli menesztése a magánvállalatoknál alkalmazott véreink megtizedelése, az iskolás gyermekeknek román nemzeti ruha viselésére való kényszerítése, a magyar műemlékek lerombolása, az állami iskolák magyar tagozatainak sorozatos megszüntetése stb. stb. lávaszerűen ömlöttek a magyarságra és ütötté ki a kenyeret ezer és ezer magyar szájából.

Az állásukból 6 hónapi felmondás után elbocsátott magyar postamesterek és alkalmazottak sérelmét a Nemzetek Szövetsége elé terjesztettük.

Megkísérelvén minden lehető a tanítók és tanárok nyelvvizsga sérelmének orvoslására, úgy láttuk, hogy már csak egyetlen jogorvoslati eszköz kínálkozik az úgynevezett kontenciós per, miértis jogügyi szakosztályunk elnökét felkértük egy ilyen keresetminta kidolgozására, amelyet a szakosztály elnöke el is készített és azt kinyomatva kellő számú példányban tagozatainknak megfelelő utasítás kíséretében kiadtuk. Amint az intézőbizottság igen tisztelt tagjai tudják időközben a folyó év nyarára kitűzött újabb nyelvvizsgáktól a kormány eltekintett és csupán a kultusztörvény 109. szakaszában írt tanfolyamokat tartják meg. Bár ez is óriási megterhelést jelent a tanítókra, illetve a magyar egyházakra, mégis némi eredményül könyvelhető el ami azonban nem a kormányzat belátásának, vagy különös jóindulatának köszönhető, hanem annak a lépésnek, melyet kényszerülve voltunk a Nemzetek Szövetségénél megtenni.

A tisztviselők és alkalmazottak könyörtelen elbocsátása különös csapást jelentett Nagyvárad város magyarságára, ahol mint tudjuk, egyik napról a másikra 178 magyar tisztviselő és munkás lett a szolgálatból elbocsátva. A tisztviselőket és alkalmazottakat ért nagyfokú sérelem orvoslása végett elnök urunk nemcsak a parlamentben emelte fel szavát, de 3 napon keresztül sorozatos kálváriát járt úgy a belügyminiszternél, mint Juca alminiszternél. Mivel ezek az elbocsátások városról-városra lavinaszerűen terjedtek, nem csodálkozhatunk azon ha a mindennapi kenyerét máról, holnapra elvesztett, vagy veszni látó tömegek nem ismerve és feledve a nehézségeket, itt-ott türelmetlenül kiáltottak fel: mit tesz hát érdekében a Magyar Párt?! Amíg az ilyen jajkiáltás alacsonyabb műveltségű, újságot naponta nem olvasó egyének ajkáról fakad, fájdalommal ugyan, de megértjük azt, intelligens embernek azonban csak azt válaszolhatjuk, hogy aki ilyent kérdez, az vagy nem kíséri figyelemmel a Párt tevékenységét, vagy ha igen, akkor rosszhiszeműen támadja azt.

Hogy milyen szemérmetlen játékot űztek a hatóságok az elbocsátott magyar alkalmazottakkal szemben, azt fényesen bizonyítja a következő eset: Egyik tábla fegyelmi tárgyalásán a közvádó arra kérte a bíróságot, hogy utasítsa el a fellebbezést, mert a fegyelmi bizottság által kiadott értesítő (avis) nem bír határozat jellegével és minthogy a törvény csak a szoros értelemben vett határozat ellen biztosít jogorvoslatot, állapítsa meg a bíróság, hogy a fellebbezésnek nem lehet helyet adni és ezért az ügy érdemi részével nem foglalkozik. Hiábavaló volt a védelem azon fejtegetése, hogy miután a törvény intézkedése fellebbezést biztosít azon határozat ellen, mely a szolgálatból való elbocsátást rendeli el, tekintet nélkül arra, hogy ezt az intézkedést értesítésnek, vagy határozatnak nevezik, jogorvoslatnak van helye. A bíróság a közvádó álláspontját fogadta el és a fellebbezést érdemben nem is tárgyalva, elutasította.

Már elől említettem azt a pergőtűzet, melyet a közoktatásügyi kormány az állami iskolák magyar tagozatai ellen indított. A beszüntetés kifejezetten aránylag csak

igen csekély esetben mondta ki ellenben nagyon egyszerű módját eszelte ki a megszüntetésnek, vagyis az elbocsátás, vagy nyugdíjazás folytán megüresedett magyar tanerői helyeket egyszerűen regátbeli, magyarul egy szót sem tudó tanerőkkel töltötte be és ezzel lehetetlenné tette a magyar nyelvű oktatást. Összes tagozatainktól bekérve az adatokat, azokat feldolgoztuk és leadtuk bukaresti pártirodáknak a megfelelő lépések megtétele végett. Újabb esetekben azzal a gyakorlati eljárással kísérletezünk, hogy az érdekelt szülőkkel készítettünk a sérelem orvoslására irányuló kérést és ezeket adjuk be bukaresti pártirodán útján a miniszterhez.

Gyakorlati pályára készülő ifjúságunkra rendkívül súlyos csapást jelent a felsőkereskedelmi iskolákra vonatkozó törvényjavaslat, amelynek rendelkezése szerint az állam felső kereskedelmi iskolák előadási nyelve csak román lehet. Két kisebbségi egy magyar és egy német szekciójú kereskedelmi iskola van, előbbi Kolozsvárt, utóbbi Temesváron. Értesülésem szerint a temesváriban már meg is szüntették a német nyelvet és a tanítás román nyelven folyik. Minket tehát a kolozsvári érdekel, mely iskola magyar tagozatának közel 100 növendéke van. Néhány adatot beszerelve, parlamenti csoportunk főtítkárához küldtük azokat, felhíva őt, hogy e magyar tagozat további fenntartása érdekében a törvényjavaslat módosítása rendjén mindent kövessen el.

A Magyar Párt elnökségének az egyházi főhatóságok képviselőivel együttesen Kolozsvárt múlt év közepén tartott értekezletének határozatából kifolyólag a következő adatgyűjtéseket indítottuk be az egyházi főhatóságok útján:

1. Az iskolák nyilvánossági jogának el, vagy el nem ismerése,
2. A községi iskolai segélyek igazságtalan felosztása,
3. A román felekezeti és magyar felekezeti iskolák egyenlőtlen kezelése a kormány részéről.
4. A magyar államnak szerződéssel átadott iskolák elvétele.

Elérkezettnek látta ugyanis értekezletünk az időt, hogy ország-világ elé tárjuk a nemzetközi szerződés kijátszásának e megdöbbentő adatokat, melyek szerint a 14%-os iskolai járulékok ki nem fizetése miatt az 1932-33, és 1933-34 tanévekben a rom. kath. püspökség főhatósága alatt álló iskolák 1 124 600 lej, a református püspökség főhatósága alatt álló iskolák 2 200 000 lej, a Királyhágómelléki református püspökség főhatósága alatt álló iskolák 2 582 506 lej veszteséget szenvedtek. Ha ehhez hozzávesszük a Szatmár-nagyvárad, az aradi rom. kath. és az unitárius püspökség iskoláink veszteségét, úgy nem tévedünk ha azt állítjuk, hogy ez anyagi veszteség meghaladja a 10 milliót.

Itt számolok be arról is, hogy az elbocsátott postatisztviselők, valamint mindazon tisztviselőkre, illetve hivatali alkalmazottakra, kik az úgynevezett „statutul functionarilor publici” rendelkezései alá tartoznak és akik nem esnek egy külön szabályzat keretébe, mint pl. vasutasok, postások, mérnökök stb. kereset tervezetét készítettünk, azt kinyomattuk és tagozataink rendelkezésére bocsátottuk.

E jelentésem kapcsán indítványozom, méltóztassanak jogügyi szakosztályunk érdemes elnökének köszönetet mondani azért az önzetlen fáradozásáért, mellyel a kereseteket elkészíteni szíves volt.

Minden magyar műemlékünknek eddig történt megcsönkítése, vagy lerombolása fölött legfájdalmasabban érintette nemcsak szilágymegyei, de egész romániai magyarságunkat a zilahi Wesselényi szobor lebontása, mely a hatóság részéről az éj leple alatt folyó évi április 25-én megtörtént. A hatóság lebontásra irányuló szándékáról tudomásunk volt, hiszen a kérdéssel intézőbizottságunk is foglalkozott és legutóbb a család egyik tagja kérte a szobornak a család részére való kiadását, kinyilatkoztatva, hogy azt a zilahi református egyház tulajdonát képező területen állítja fel Szilágymegye magyarsága. A kérvényre válsz nem érkezett, a szobor lebontatott. Szemtanúk állítása szerint mindkét főalak a vármegyeház egyik szobájában épen és sértetlenül helyeztetett el. A szomorú valóságot tudomásul kell ugyan vennünk, de abba bele nem nyugodhatunk és szilágymegyei tagozatunk vezetőségére hárul a feladat az iránt, hogy a nagy Wesselényi szobra ne a vármegyeház egy szobájába, hanem hozzá méltó helyen nyerjen elhelyezést.

Magyar nemzeti érzésünk és öntudatunk elleni merényletnek kell neveznem azt az újabbán bár még csak sporadikusan mutatkozó jelenséget, hogy a tanügyi hatóságok az állami elemi iskolába járó magyar gyermekek szüleit román nemzeti viselet, az úgynevezett costum national elkészítésére és a gyermekeket azok viselésére kényszerítik. Eddig még csak néhány helyről szereztünk értesülést erről az újabb kegyetlenkedésről, mely értesülésünk alapján a bukaresti pártirodánkat utasítottuk, hogy illetékes helyen interveniáljon e reánk, magyarokra elviselhetetlen rendelkezés hatályon kívül helyezése tárgyában. Parlamenti csoportunk főtákarának a napokban vett jelentése szerint tiltakozása a legnagyobb felháborodást keltette és eredménytelen volt. Mondanom sem kell, hogy ezt a nemleges eredményt tudomásul nem vehetjük és mindent el kell követnünk az iránt, hogy gyermekeink ez alól mentesüljenek. Értesülésem szerint az erdélyi református püspök úr szóvá tette e sérelmet a közoktatásügyi miniszter előtt, ki azt a választ adta, hogy ilyen rendelet nincs, ő román nemzeti ruhában csak román gyermeket akar látni. Így állván a dolog, parlamenti csoportunkra hárul a feladat, hogy utolsó kísérletként magához a nyilatkozatot tevő miniszterhez forduljon.

Pártunk diáksegélyző akciója a legnagyobb erőfeszítést tanúsítva a most véget érő tanévben, közel 300 000 lej tanulmányi segílyt osztott ki, mely összeg bár a szükséglethez mérten nagyon kevés, magyarságunk mai teherbíró képességét ismerve, még mindig meglepő eredmény és dicséri annak áldozatkészségét.

Bár érzem és tudom, hogy elnök urunk tetszésével nem fog találkozni, nem fejezhetem be úgy jelentésemet, hogy ki ne emeljem azt a munkálkodást, amelyet az elmúlt időben személyesen fejtett ki az egyetemes magyarság érdekében. Kezdve a postai kézbesítéssel kapcsolatos anomáliák megszüntetésétől, folytatva a tisztviselők és munkások elbocsátásával, majd egyes községek magyarságától román iskola és templom céljaira kisajátított birtok védelmével, a nemzeti ruha viselés

megakadályozásával, kereskedelemügyi miniszternél, belügyminiszternél, posta-vezérigazgatónál, prefektusnál, tanfelügyelőségénél, majd legutóbb a székelykereszturi járásbíróóság ügyében az igazságügyminiszternél személyének és állásának súlyával lépett közbe és végezte ezt az önként vállalt munkát az ügy szeretetével és bizonyára nem egyszer a megaláztatás keserű érzésével.

Végül meghatottsággal kell megemlékeznem arról, hogy a Mindenható kifürkészhetetlen akaratából ismét két derék oszlopa dőlt ki folyton apadó magyarságunknak. Reményik Károly kolozsvári tagozatunk érdemekben gazdag volt elnöke és dr. Benedek Aladár beszterce-naszódmegyei tagozatunk elnöke.

Tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét.

Kolozsvár, 1935. június 14.

Dr. Inczedy-Joksmán s. k.